

Motion till riksdagen 2024/25:1705

av Carina Ödebrink och Azra Muranovic (båda S)

Bättre arbetsmiljö

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Arbetsmiljöverket och dess uppdrag och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utbildningskrav och specialistkunskap inom arbetsmiljöområdet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om regionala skyddsombud och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att gymnasieskolan ger elever kunskap om arbetslivet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om införande av sanktionsavgifter för fler av Arbetsmiljöverkets föreskrifter och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Varje år dör människor på jobbet i Sverige. Under de senaste tio åren har drygt 400 personer i den svenska arbetskraften och 90 andra som jobbat i Sverige dött i arbetsolyckor enligt Arbetsmiljöverket. 2023 blev det dödligaste året på svensk arbetsmarknad på över ett decennium. Ett allt mer pressat arbetsliv medför en risk för arbetsplatsolyckor som i värsta fall kan få dödlig utgång. Varje dödsolycka är en tragedi och ett misslyckande för svensk arbetsmarknad. Arbetsplatsolyckor är samtidigt bara ett av flera arbetsmiljöproblem.

Vi ser att löntagare inom ett flertal yrken inte orkar jobba till pensionen och att besvär och sjukdomar orsakade av arbetet är vanligt. Ungefär 3 000 personer dör varje år till följd av arbetet. Människor dör i förtid på grund av jobbet, för att de utsätts för risker såsom stress, skiftarbete, damm, asbest och avgaser.

För oss socialdemokrater är förbättrad arbetsmiljö en central fråga för att förbättra folkhälsa och trygghet på jobbet. Ett tryggt och säkert arbetsliv kräver att regeringen tar

problematiken inom arbetslivet på allvar och sätter upp ambitiösa mål för arbetsmiljön tillsammans med arbetsmarknadens parter. Den socialdemokratiskt ledda regeringen 2014–2022 har visat att man har höga ambitioner på arbetsmiljöområdet bland annat genom att ha presenterat två omfattande arbetsmiljöstrategier under de senaste åren, varav den senare gäller till 2025.

Som ett resultat av den senare strategin tillsattes bland annat en utredning som fick i uppdrag att se över flera delar av arbetsmiljöregleringen. Ett förslag som lades fram av utredningen, SOU 2022:45 Steg framåt, med arbetsmiljön i fokus, var att Arbetsmiljöverket ska få möjlighet att ta ut sanktionsavgifter för överträdelse av fler föreskrifter, även de som reglerar förebyggande arbete och organisatoriska och sociala arbetsmiljörisker. Trots skarpa skrivningar i föreskriften om organisatorisk och social arbetsmiljö (OSA) så får det i dagsläget inga konsekvenser för arbetsgivaren om hen inte gör insatser för att förebygga ohälsosam arbetsbelastning eller underlåter att vidta åtgärder för att förhindra att starkt psykiskt påfrestande arbetsuppgifter leder till ohälsa. Sjukfrånvaro på grund av psykisk ohälsa växer och stress är en växande orsak till för tidig död orsakad av arbetet. Det är hög tid att ge samma skydd till arbetstagare oavsett om det handlar om fysiska eller organisatoriska och sociala arbetsmiljörisker; de ska hanteras med lika stort allvar.

Tillräckliga anslag till Arbetsmiljöverket har en stor betydelse för att få till stånd ett effektivt arbetsmiljöarbete. Varje år inspekterar myndigheten arbetsplatser runt om i Sverige för att synliggöra arbetsförhållandena och uppmärksamma risker på arbetsplatserna – ett arbete som är viktigt för att människor inte ska skadas eller slitas ut i förtid på jobbet. Inspektionerna som Arbetsmiljöverket genomför påverkar arbetsmiljön positivt på flera sätt. För det första möjliggör fler inspektioner ett förstärkt förebyggande arbetsmiljöarbete på arbetsplatserna och sätter ljuset på arbetsmiljöfrågorna. För det andra innebär en inspektion krav på att arbetsgivaren ska förbättra arbetsmiljön på den arbetsplats som besöks. För att fortsätta arbetet med att stärka arbetsmiljön är det därför viktigt att förbättra förutsättningarna för förebyggande arbete och tillsynsarbete. Därför bör Arbetsmiljöverket få de resurser som krävs och arbetsmiljöarbetet utvecklas på alla nivåer. Antalet arbetsmiljöinspektörer behöver öka för att uppfylla ILO:s rekommendation om minst en inspektör per 10 000 anställda. För att nå ILO:s rekommendation behöver Arbetsmiljöverket dubbla antalet inspektörer utifrån dagens siffror.

Arbetsmiljöverket har en viktig roll att spela för att skapa en god arbetsmiljö på våra arbetsplatser, men det dagliga arbetet utförs lokalt genom samverkan mellan fack och arbetsgivare. På varje arbetsplats där det arbetar fem eller fler arbetstagare ska arbetstagarna välja ett skyddsombud. Skyddsombuden har en avgörande roll som företrädare för sina arbetskamrater i frågor om den fysiska och psykiska miljön på arbetsplatsen. Arbetsgivaren har givetvis huvudansvaret för arbetsmiljön på arbetsplatsen och ska samverka med skyddsombuden och ge dem information och möjlighet att utföra sitt uppdrag på bästa sätt. I arbetsmiljölagen finns krav på utbildning för skyddsombud, men likvärdiga krav ställs inte på arbetsgivaren, som är ytterst ansvarig för arbetsmiljön. För att det förebyggande och lokala arbetsmiljöarbetet ska fungera så väl som möjligt behöver utbildnings- och kunskapskraven på arbetsgivaren eller den som utför uppdrag i arbetsmiljöarbetet för arbetsgivarens räkning skärpas.

Styrkan i det lokala och regionala arbetsmiljöarbetet är att de som utför uppdragen har specialkunskap inom sina branscher. Något som många gånger upplevs brista när Arbetsmiljöverket, polis och åklagare ska involveras, vid en allvarlig olycka eller

misstänkt arbetsmiljöbrott. Arbetsmiljöverkets branschkunskap behöver stärkas för att öka effektiviteten och kunna göra mer rättvisande bedömningar. Inom polisen och rättsväsendet behöver vi fler specialister för att skapa bättre och mer effektiva utredningar.

Samverkan är avgörande i det lokala arbetsmiljöarbetet. Arbetsmiljöverkets tjänstemän bör också ha krav på sig att samverka med och ge rekommendationer till både skyddsombud och arbetsgivare. Den specifika kunskap som exempelvis skyddsombuden har om "sina" arbetsplatser kan hjälpa Arbetsmiljöverket i dess bedömningar. Arbetsmiljöverket bör även ha i uppdrag att ge arbetsgivare som efterfrågar det stöd att skapa en bättre arbetsmiljö, speciellt i samband med inspektioner.

De regionala skyddsombuden spelar en viktig roll på mindre arbetsplatser och är många gånger ett viktigt stöd även för arbetsgivaren för att förbättra arbetsmiljön på arbetsplatsen. Men i dagsläget har inte de regionala skyddsombuden rätt att följa upp arbetsmiljön på alla arbetsplatser där man har tecknat kollektivavtal. I utredningen De regionala skyddsombudens roll i arbetsmiljöarbetet (SOU 2022:47) föreslås efter en utvärdering av verksamheten utökad tillträdesrätt för regionala skyddsombud. Utredningen föreslår att "regionalt skyddsombud även ska få utses vid arbetsställe som är eller brukar vara bundet av kollektivavtal med en arbetstagarorganisation". Detta är en viktig åtgärd för förbättrad arbetsmiljö på fler svenska arbetsplatser, särskilt där många utstationerade arbetar.

Att alla som finns på svensk arbetsmarknad har kunskap om arbetslivet och hur den svenska modellen fungerar samt vilka rättigheter och skyldigheter du har på jobbet är viktigt för att kunna upprätthålla ett bra skyddsarbete och skapa sunda arbetsplatser. Därför är det problematiskt att information och undervisning om arbetslivet inte har en given plats på alla gymnasieskolor och program. Än mer problematiskt är det att regeringen även har bestämt sig för att plocka bort arbetslivskunskap ur ämnesplanen för samhällskunskap på gymnasiet. Gymnasieskolan ska förbereda ungdomar för framtiden och borde därför få ett tydligare uppdrag kring undervisning och information om arbetslivet.

Carina Ödebrink (S)

Azra Muranovic (S)